

id est, justitiae, sanctitatis, felicitatis Abrahamo promissae, et in alios diffundendae fontem et principem. QUARE SI VOS CHRISTI, ERGO SEMEN ABRAHAE ESTIS, SECUNDUM PROMISSIONEM HAEREDES, ac propterea lege non indigetis, quae vos aut in Abrahami stirpem inserat, aut haeredes constitutat, aut constitutos haereditatem cernere faciat.

CAPUT IV

I.—Dico autem quanto tempore haeres parvulus est nihil differt a servo, cum sit Dominus omnium sed sub tutoribus, et actribus est, usque ad praefinitum tempus a patre: ita etiam nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi hujus eramus servientes.

Supra dixerat legem non fuisse datam Judaeis, eos ut justos efficeret, sed ut eis pro paedagogo esset, qui poenae et flagrorum timore coerceret ipsos uti pueros, et in officio contineret eosque dum illi in adventu Evangelii viri facti, relicto paedagogo, fidem Christi colere inciperent, et qui erant filii Dei, non jam quasi servi haberentur, sed pro filiis se gererent. Et quoniam Galatae a gentibus, et non a Judaeis orti dicerent: Si lex paedagogus erat, animos eorum, quos instituebat, ad fidem Christi accipiendam colens, et præparans, se etiam debuisse exerceri in lege, antequam amplecterentur fidem Christi. Animis enim ipsorum nulla legis cultura subactis, et ad Evangelii accipiendum semen nunquam redditis idoneis, difficile esse, ut Christi in ipsis fides ad frugem perveniat. Haec igitur quia Galatae dicerent, eos ut ab hoc errore liberaret etiam docuit, per fidem, quam Christo habuerunt, jam id assequutos esse, ut essent veri filii Dei, et ob id legis cultura non egerent. Induisse enim illos sic in baptismo Christum, ut ei viderentur omnino similes, certe Patrem coelestem propter Christum in eorum animis emicantem atque eluentem, eos pro Christo habere, et quasi ex se natos filios diligere. At quoniam rursus possent dicere, Pauloque opponere, Judaeos et ipsos filios fuisse Dei, et quamvis fuissent, legi subjectos a Deo esse, et ejus

servanda necessitate constrictos: ideo huic quaestioni atque objectioni nunc Paulus respondet, dicens:

DICO AUTEM QUANTO TEMPORE HAERES PARVULUS EST, NIHIL DIFFERT A SERVO CUM SIT DOMINUS OMNIUM. In quo docet, Judaeos ante Evangelii manifestationem, quamvis ad spem filiorum et haeredum occulte educarentur, tamen conditione et specie fuisse servis similes, et ideo legis severitate fuisse constrictos: ipsos autem Galatas non solum re, sed et conditione, et specie esse et haberi filios, et ob id legi servire illos, neque decere, neque necesse esse. Nam certe Judaei ante adventum Evangelii ex vi legis non erant filii, sed ex vi fidei, quae sicut tum occultabatur sub lege, sic filiationis illorum ratio latebat occulta, eruptura postea in maximum splendorem, quando fides Christi, illis discussis umbris, luminis sui radios protulisset. Quod exemplum nullo quidem poterat ad Galatas trahi: erat enim eorum causa dissimilis, utpote qui splendente jam Christi fide ad ipsum conversi, et i^{ll}ustrem adoptionem filiorum nacti, quasi qui pueritiae excessissent annos filii, ejusmodi legum institutione et paedagogia non egerent. Itaque id declarat exemplo a rebus humanis petito. Nam pueri, quamvis paternae substantiae futuri haeredes, tamen dum pueri sunt, paedagogis serviunt, illisque ad nutum parent. DICO AUTEM. Sic loqui solet Paulus, cum aliquid obscurius dicit, seque interpretari avet. Quasi ita dicat. Quod autem dico, cum et vos per fidem filios factos dico, et Judaeos sub lege tanquam sub paedagogo fuisse constitutos affirmo, tale quiddam est. Non nego Judaeos fuisse filios, etiam antequam se in publicum daret Evangelium, sed quia dum id latebat, se in lucem proferre eorum filatio non poterat, idcirco illi etsi filii erant, tamen ut servi habebantur, aut certe ut immatura aetate filii, et ut pueri parvuli. Atque ut hi, tametsi haeredes futuri, paedagogi subduntur, sic Judaei, quasi si essent servi, sub legis Mosaycae valde minaci imperio constituti sunt, eousque quoad hoc tempus

adveniret, in quo et vos per fidem Christi, in quem antea nullo modo credebatis, effecti filii Dei, et illi per fidem in eumdem, quem antea in legis venerabantur umbris, ab occulta ad illustrem filiorum Dei conditionem translati, liberati plane estis ab obligatione Mosaycae legis servanda. In quo etiam Paulus instituto suo servit, et a majori, ut mihi videtur, argumentatur. Nam si Judaei, quibus proprie lex Mosayca data est, statim atque e pueris excesserunt, id est, statim atque fides Christi proferre lumen suum coepit, ipso adveniente liberati sunt a legis onere, quis ferat Galatas, quibus de lege servanda nihil unquam praeceptum fuerit, eodemnet tempore velle subjici legi? DICO AUTEM, QUANTO TEMPORE HAERES PARVULUS EST NIHIL DIFFERT A SERVO. Id est. Qui puer est, dum est puer, non ut Dominus futurus imperat, sed ut servus aliis pareat, aliorumque imperio regitur. CUM SIT DOMINUS OMNIUM. Id est, quamvis in omni domo postea dominatus sit. SED SUB TUTORIBUS. Id est, procuratoribus, et dispensatoribus domus, hoc est iis, quibus pater familias curam gubernandae domus committit. ITA ET NOS. Confert simile, et cum, Nos, dicit, de Judaeis loquitur. CUM ESSEMUS PARVULI, vel sapientia, vel moribus, vel certe utroque: aut potius cum tempus adventus Christi maturum nondum esset. SUB ELEMENTIS MUNDI HUJUS ERAMUS SERVIENTES. Elementa Paulus vocat religionis disciplinaeque rudimenta et initia, ut facit ad Hebreos (1) et ad Colossenses scribens (2). Ergo instituta Mosayca hic appellat elementa, quod Evangelii postea annuntiandi et patefaciendi rudimenta quaedam erant, et veluti praeludia. SUB ELEMENTIS MUNDI HUJUS ERAMUS SERVIENTES. Id est, Judaei, quod pueri in inductione animi, et in affectu erga patrem Deum haberentur, Mosaycis institutis ceu paedagogi serviebant. Sed cur ea instituta elementa mundi nominat,

(1) Heb. v. (2) Colos. ii.

quando non humana ratione inventa sunt, sed a Deo evocigata atque tradita? Quia mundo, id est, hominibus tradita sunt. Sic enim eos istae Litterae nominant, ut in illo apparet (1): Et mundus eum non cognovit. Aut certe quia ad mundum refert Paulus quod est corporeum atque mortale, illa autem instituta in corporeis et visibilibus versabantur rebus, et caduca erant, et cedere Evangelio debebant, atque ipso ex oriente cadere interireque. Sequitur:

2.—At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum recipemus.

Exequitur ulterius simile quod posuit. Nam ut filii, mox ut viri esse incipiunt, aut certe postquam pueritiae annos excedunt, paedagogorum imperio liberantur. Sic, inquit, Judaei ad virilem ubi pervenerunt aetatem, id est, suo et maturo tempore a legum jussis liberati sunt. **AT UBI VENIT PLENITUDO TEMPORIS;** id est, temporis maturitas a Deo definita quando venit: **MISIT DEUS FILIUM SUUM,** id est, legavit in mundum illum, non ut in mundo esset, sed ut nova ratione in mundo esse inciperet humana tectus et vestitus carne. **FACTUM EX MULIERE,** id est, ortum e sanctissima virgine. Ex quo liquet in his litteris mulieris vocabulum, et pro integra ac viri experie muliere ponit, esseque nomen sexus, ut vocabulum foemina: quod etiam liquet ex illo, quod in Genesi scribitur (2): Et aedificavit Dominus costam, quam tulerat de Adam in mulierem. Quod et Augustinus adnotavit. **FACTUM SUB LEGE,** id est, ortum ex iis, qui sub lege constituti erant, ex quo et ipse legi subiectus habitus est: certe legem et ipse coluit patrio ritu. **UT EOS, QUI SUB LEGE ERANT, REDIMERET,** id est, lege solveret, a legis servanda necessitate liberaret. Sed cur quaeso ipse legem

(1) Joan. I. (2) Gen. II.

servando Judaeos exolvit ab obligatione servanda legis? aut qui hoc consentaneum illi sit? Quia servavit unus pro multis, ille enim lege non tenebatur. Quia ergo se sua voluntate Christus subjecit legi, eamque unus, quod Judaei exequi nurquam potuerunt, perfecte servavit, idcirco ipse pro eis Patri fecit satis. Itaque, quemadmodum Christus, quia poenas peccatis hominum debitas ipse subiit, a peccati servitute universos redemit homines: sic Judaeos onere levavit legis, id supra suos humeros tollens onus: et ut nasci homo debuit, hominis ut in se deleret culpam, ita oportuit, ut Judaeus nasceretur, id est, ut genus duceret a Judaeis, eos ut liberaret a lege. Nam sicut malis, quibus subiecta est vita hominum, perferendis, exemit nos ab omni malo: sic legibus servandis Mosaycis, Mosaycae legis servanda necessitatem removit a Judaeis. Sed neque mala pertulisset, homo nisi esset, neque servasset legem nisi a Judaeis ortum duxisset et originem. Itaque sua illi nativitas, et quod Judaeos majores habuit, causa fuit patrios ut ritus sequeretur, id est, ut servaret majoribus suis legem traditam. Unde recte Paulus factum ipsum sub lege dicit, id est, natum Judaeum, ac proinde legibus Judaeorum, ut videbatur, subditum, ut eas cum servasset ipse, eos qui sub lege erant redimeret. Igitur Judaeis Christus duplicitate saluti fuit, et quod a peccati culpa mundavit eos, et quod legis onus ab ipsis removit: gentibus autem in altero tantum, quod ad peccati atque culpae abolitionem attinebat, salutem attulit, ad quas proprie quod sequitur pertinet: **UT ADOPTIONEM FILIORUM RECIPEREMUS.** Nam Judaei, antequam ex muliere factus et sub lege constitutus nasceretur Christus, fide in ipsum nasciturum filii Dei habebantur et erant. Quare Christus nascens e foemina, in eo Judaeos proprie juvit, quod ipsos lege solvit. Gentes autem in eo, quod ex inimicis, qui erant, amicos Dei, et filios constituit. Qua Paulus distributione usus, cum dixisset missum a Deo Christum, ex muliere et sub lege factum, ejus missionis at-

que ortus qualis fuerit, quidve ex eo boni pervenerit, ad utrumque populum exponens subjicit: UT EOS, QUI SUB LEGE ERANT, REDIMERET, ET UT ADOPTIONEM FILIORUM RECEPEREMUS. Quorum prius de Judaeis proprie dicit, posterius ad gentes, ut videtur, refert. Quamquam, ut ego quidem arbitror, et hoc posterius tam ad Judaeos quam ad gentes pertinere potest. Nam adoptionem filiorum Dei hoc loco Paulus vocat, non utcumque censeri inter filios Dei, sed filiationis divinae genus quoddam peculiare et eximium, quale ante Christum natum nemo fortasse consequutus est, neque judaeus, neque graecus. Nam quamvis grati Deo semper fuerint, et ob eam rem ejus filii, qui ipsum fide et amore prosequuti sunt universi; tamen illi eximie filii sunt, qui uberiori Sancti Spiritus accepto dono Christum, qui ipse Patri est unice charissimus filius, in se habitantem, et innumera ex se bona praebentem ipsis prope sentiunt. Quod donum ante Christum natum nemini fortasse unquam contigit: ex eo autem tempore plurimi id consequuti sunt Judaei, Graecique in Christum credentes, qua de re alias enucleatius et copiosius diceremus. Nunc autem Paulum de isto loqui genere docet, ut puto, quod subjicit. Nam inquit:

3.—Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, pater.

Quasi dicat ex eo liquere Galatas jam esse filios illo praestanti adoptionis modo, atque genere, quod spiritum filii, id est, uberioris illud spiritus donum, quo agnatio cum Deo, et eximia filiatio illa constat, a patre missum in se habeant, carentem ipsorum animos miris modis, et voces fiduciae erga Deum, atque charitatis plenas edentem. Sed sequitur:

4.—Itaque jam non est servus, sed filius, quod si filius et haeres per Deum.

Nam quoniam satis evicerat fide in Christum esse consequutos Galatas, non solum ut essent filii Dei, sed ut etiam dignam filiis erga Deum patrem fiduciam conciperent, et ut ipsum pleno ore appellarent Patrem, ideo jam ex eo id infert, in quod omnis Pauli oratio spectat, quod pertinet ad docendum nihil esse, cuius consequendi spe delabi Galatae vellent ad ritus Mosaycos, quando omnia, quae quis optare sibi posset, consequuti essent per fidem Evangelii. Itaque ait: Jam vos, o Galatae, non estis servi, sed filii, id est, non in eam vos aetatem incidistis, quae ortum antecessit et nativitatem Christi, in quam si incidissetis aetatem, etsi fidem habere venturo illi, et amore ipsum prosequi in animum ipsi induxissetis vestrum, tamen futuri essetis servis similes, variis legibus et institutis ceu paedagogis subjecti. Non ergo conversio in Deum vestra in illud incurrit tempus, sed in hanc aetatem potius incidit, quando coruscat Evangelium, et quando, qui in Christum credunt, eam vim coelestis Spiritus ab eo accipiunt, ut non modo filii Dei, et eximia ratione filii efficiantur, sed etiam ut palam se pro filiis gerant, ac Deum confidenter suum patrem vocent, adoptati scilicet ab eodem modo quodam praestanti et perillustri. Quare filii, gnisii ipsi estis, non re solum sed conditione atque specie etiam, ac proinde nullo modo servi. QUOD SI FILII, ET HAEREDES PER DEUM, manentem in vobis scilicet, et ob id jam quodammodo in possessionem sui, quae est filiorum Dei haereditas, vos mittentem. Nam is coelestis Spiritus, qui infusus vobis et per vestros animos permeans, eosque imbuens, atque movens adoptionem istam invobis perficit: idem jam nunc coelestem haereditatem quodammodo cernere vos facit. Est enim pignus ejus haereditatis, quam postea estis adituri. Quae

certe haereditas, in animi vera justitia, et sempiternae vitae fructu constituta, Abrahae, filiis est promissa. Ex quo fit tandem culturam legis nulla ratione vobis esse necessariam, quando, ut constat, per fidem Evangelii, Abraham promissam, justitiae haereditatem jam estis consequenti. Sequitur:

5.—Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis, nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo, quomodo convertimini ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis.

Est et hoc aliud argumentum satis efficax ad id adhuc magis confirmandum, sibi Paulus quod proposuit, quod, ut videtur, dicitur ab absurdo. Absurdum enim, ut apparet, est, qui Deum pro patre habent, et ejus vera cognitione satis imbuti sunt, eos servire velle inutilibus caeremoniis. Itaque sic argumentatur. Cum veram ignorabatis religionem, mirum non erat vos falsas et inanes religiones coluisse: at nunc, quando tanto estis lumine illustrati et perfusi, perabsurde facitis, quod vos ultro in servitutem addicatis Mosaycis caeremoniis, cum inutilibus, tum observatu difficillimis. **NUNC AUTEM CUM COGNOVERITIS DEUM, IMMO COGNITI SITIS A DEO.** Graece μάλλον δέ, id est, magis autem: itaque accipi potest dictum, vel per correctionem, vel per comparationem: per correctionem, quasi dicat: aut ut verius dicam, cum vos Deus cognoverit, quod dicit, ut agnoscant Galatae quod Deum ipsi cognoverint, id divini fuisse beneficii atque muneris: aut per comparationem isto modo: Cum cognoveritis Deum, et multo magis sitis cogniti a Deo, tum quia prius ipse cognovit vos, et ad sui amorem pertraxit: tum quia eo vos amore dilexit, cui nunquam reddetis parem. Nam cognoscere hoc loco, probare et amare est, ut in Osea (1), et in Joanne (2), et pluries

(1) Oseeae. XIII. (2) Joan. V et X.

in ipsomet Paulo (1). Reddit autem eo validius argumentum suum (2). Nam qui cognitus a Deo sit, id est, probatus atque dilectus, is stulte et absurde caeremonias Mosaycas (3), id est, desertam et virgultis impeditam viam ingreditur ad pervenientum in gratiam Dei. QUOMODO CONVERTIMINI ITERUM AD INFIRMA, ET EGENA ELEMENTA? Sed cur iterum dicit? Nam Galatae non e Judaismo, sed e Gentilismo conversi sunt ad fidem Christi. Divus Thomas refert quosdam dixisse Galatas reprehendi, quod relabi ad Deorum cultum vellent. Perabsurde. Judaicis enim caeremoniis se addicere illi volebant justitiae consequendae studio, et errore quodam inducti, ut ex hac epistola apertissime constat. Nec fieri poterat, ut, qui isto studio teneantur, iidem diis sacra velle facere, quod deorum cultus, ut liquet, cum Mosayca pugnat lege. Quare ideo Paulus dicit Galatas velle iterum ad egena elementa reverti, non quod ad deos colendos redirent iterum, sed quod suscipere, ac servare vellent alias caeremonias, iis, quibus utebantur in deorum cultu, haud multum dissimiles, in eo certe prorsus pares, quod justitiae in animo efficiendae neutrae vim habebant. Et ideo cum proposisset sic: Sed tunc quidem ignorantes Deum iis, qui natura non sunt dii, serviebatis; non intulit: nunc autem cognoscentes Deum, ad eorum, qui dii non sunt, convertimini cultum; sed intulit: Convertimini iterum ad egena et infirma elementa, id est, ad religiones, iis, quas superioribus annis repudiasti, similes in eo quod imbecillae omnes sunt et infirmae. Porro cultum Mosaycum imbecillum et egenum eo nominat, quia vi gratiae conferendae carebat. Quae autem ista elementa sint statim explicat dicens: **DIES OBSERVATIS, ET MENSES, ET TEMPORA, ET ANNOS.** Quae pertinent ad legitimum festorum dierum ritum in Mosaycis libris prescriptum. Sed addit:

(1) Rom. III. (2) I. Cor. VIII. (3) II Cor. VI.